

ODPORÚČANIA

ODPORÚČANIE RADY (EÚ) 2021/1004

zo 14. júna 2021,

ktorým sa zriaďuje Európska záruka pre deti

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE,

so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie, a najmä na jej článok 292 v spojení s článkom 153 ods. 2 a článkom 153 ods. 1 písm. j),

so zreteľom na návrh Európskej komisie,

keďže:

- (1) Podľa článku 3 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii bojuje Únia proti sociálnemu vylúčeniu a diskriminácii a podporuje rovnosť medzi ženami a mužmi a ochranu práv dieťaťa.
- (2) Podľa článku 9 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“) má Únia pri vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politík a činností prihliadať na požiadavky spojené s podporou vysokej úrovne zamestnanosti, zárukou primeranej sociálnej ochrany, bojom proti sociálnemu vylúčeniu a s vysokou úrovňou vzdelávania, odbornej prípravy a ochrany ľudského zdravia.
- (3) Podľa článku 151 ZFEÚ má Únia a členské štáty za cieľ podporu zamestnanosti, zlepšovanie životných a pracovných podmienok, primeranú sociálnu ochranu, dialóg medzi sociálnymi partnermi, rozvoj ľudských zdrojov so zreteľom na permanentne vysokú zamestnanosť a boj proti sociálnemu vylúčeniu. Podľa článku 153 ods. 1 písm. j) ZFEÚ na dosiahnutie týchto cieľov Únia podporuje a dopĺňa činnosti členských štátov v oblasti boja proti vylučovaniu osôb zo spoločnosti.
- (4) V článku 24 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“) sa uznáva, že deti majú právo na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho, a že pri všetkých opatreniach prijatých orgánmi verejnej moci alebo súkromnými inštitúciami, ktoré sa týkajú detí, sa musia v prvom rade brať do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa. V článku 33 charty sa stanovuje, že rodina požíva právnu, ekonomickú a sociálnu ochranu.
- (5) V článku 17 Európskej sociálnej charty (revidovanej) podpísanej v Štrasburgu 3. mája 1996 sa potvrdzuje záväzok prijať všetky vhodné a potrebné opatrenia s cieľom zabezpečiť potrebnú starostlivosť, pomoc, výchovu a vzdelanie deťom a mladistvým.
- (6) V Dohovore Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa prijatom 20. novembra 1989, ktorý ratifikovali všetky členské štáty Únie, sa v článkoch 2, 3, 6, 12, 18, 24, 27, 28 a 31 stanovuje, že štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto dohovoru, uznávajú, že v prvom rade sa musia brať do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa, pričom uznávajú právo dieťaťa na: účasť a rozvoj vrátane práva na ochranu pred všetkými formami diskriminácie; na život; na vypočutie v súdnom a správnom konaní; na dosiahnutie najvyššej dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu; na prístup k zdravotnej starostlivosti; na pomoc štátu s cieľom zabezpečiť primeranú životnú úroveň, vzdelanie, voľný čas, oddychovú činnosť a plnú participáciu na kultúrnom živote a umeleckej činnosti.

- (7) V článku 7 Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím ⁽¹⁾, ktorý ratifikovala Únia a všetky jej členské štáty, sa stanovuje, že zmluvné strany tohto dohovoru prijímú všetky nevyhnutné opatrenia, ktorými zabezpečia deťom so zdravotným postihnutím plné užívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými deťmi.
- (8) Únia je spolu so svojimi členskými štátmi plne odhodlaná byť priekopníkom pri vykonávaní Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj, ktorú prijala Organizácia Spojených národov, a cieľov udržateľného rozvoja Organizácie Spojených národov vrátane cieľov v oblasti odstránenia chudoby, zabezpečenia zdravého života a podpory dobrých životných podmienok a zabezpečenia inkluzívneho a spravodlivého kvalitného vzdelávania.
- (9) Komisia 20. februára 2013 prijala odporúčanie 2013/112/EÚ ⁽²⁾ s názvom „Investovať do detí: východisko z bludného kruhu znevýhodnenia“. V uvedenom odporúčaní sa stanovuje integrovaný prístup k znižovaniu chudoby detí alebo sociálneho vylúčenia detí a zlepšovaniu kvality života detí, ktorý vychádza z troch pilierov: prístup k primeraným zdrojom, prístup ku kvalitným službám a právo detí na účasť.
- (10) Európsky parlament, Rada a Komisia v novembri 2017 oznámili Európsky pilier sociálnych práv, v ktorom sa stanovuje 20 zásad na podporu dobre fungujúcich a spravodlivých trhov práce a systémov sociálneho zabezpečenia. V zásade 11 sa stanovuje právo detí na cenovo dostupné a kvalitné vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve, na ochranu proti chudobe a na osobitné opatrenia na podporu rovnosti príležitostí pre deti zo znevýhodneného prostredia.
- (11) Európsky parlament vo svojom uznesení z 24. novembra 2015 ⁽³⁾ vyzval Komisiu a členské štáty, aby zaviedli záruku pre deti so zameraním na deti žijúce v chudobe a ich prístup k službám. Európsky parlament vo svojom uznesení z 11. marca 2021 ⁽⁴⁾ ďalej vyzval Komisiu, aby do stratégie EÚ v oblasti práv dieťaťa zahrnula konkrétne opatrenia s cieľom investovať do detí a odstrániť chudobu detí vrátane zavedenia Európskej záruky pre deti spolu s primeranými zdrojmi a aby v prvom štvrtroku 2021 predložila vlastný návrh Európskej záruky pre deti, a vyzval členské štáty, aby do boja proti chudobe detí a sociálnemu vylúčeniu detí investovali všetky možné zdroje vrátane fondov Únie a vypracovali národné akčné plány v oblasti záruky pre deti.
- (12) Spoločné vyhlásenie pod názvom „Overcoming poverty and social exclusion – mitigating the impact of COVID-19 on families – working together to develop prospects for strong children“ (Prekonanie chudoby a sociálneho vylúčenia – zmiernovanie vplyvu ochorenia COVID-19 na rodiny – spolupráca na rozvoji vyhladok pre silné deti), ktoré v decembri 2020 podpísalo 24 ministrov Rady pre zamestnanosť, sociálnu politiku, zdravie a spotrebiteľské záležitosti, vyzýva na vytvorenie Európskej záruky pre deti založenej na zásadách a integrovanom prístupe podľa odporúčania 2013/112/EÚ a Európskeho piliera sociálnych práv. Ministri opätovne potvrdili, že prístup k bezplatnej zdravotnej starostlivosti, bezplatnému vzdelávaniu, cenovo dostupnému vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve, dôstojnému bývaní a primeranej výžive sú nevyhnutné pre deti ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením.
- (13) Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv ⁽⁵⁾ poskytuje nový impulz na riešenie chudoby a sociálneho vylúčenia v Únii, najmä stanovením cieľovej hodnoty do roku 2030 znížiť počet ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením o 15 miliónov vrátane aspoň 5 miliónov detí.
- (14) Komplexná stratégia Únie v oblasti práv dieťaťa ⁽⁶⁾ pomáha posilňovať participáciu detí v spoločnosti, brať v prvom rade do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa, chrániť zraniteľné deti vrátane tých, ktoré sú ohrozené sociálno-ekonomickým vylúčením a marginalizáciou, chrániť práva detí na internete, podporovať súdnicstvo zohľadňujúce potreby detí a predchádzať násilíu páchanému na deťoch a bojovať proti nemu. Jej cieľom je tiež bojovať proti diskriminácii detí, a to aj na základe ich pohlavia alebo sexuálnej orientácie, alebo pohlavia alebo sexuálnej orientácie ich rodičov.

⁽¹⁾ Rozhodnutie Rady 2010/48/ES z 26. novembra 2009 o uzatvorení Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím Európskym spoločenstvom (Ú. v. EÚ L 23, 27.1.2010, s. 35).

⁽²⁾ Odporúčanie Komisie 2013/112/EÚ z 20. februára 2013 Investovať do detí: východisko z bludného kruhu znevýhodnenia (Ú. v. EÚ L 59, 2.3.2013, s. 5).

⁽³⁾ Uznesenie Európskeho parlamentu z 24. novembra 2015 o znižovaní nerovností s osobitným zameraním na chudobu detí [2014/2237(INI)]. (2014/2237(INI)).

⁽⁴⁾ Uznesenie Európskeho parlamentu z 11. marca 2021 o právach detí vzhľadom na stratégiu EÚ v oblasti práv dieťaťa [2021/2523(RSP)].

⁽⁵⁾ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv, COM(2021) 102 final.

⁽⁶⁾ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov Stratégia EÚ v oblasti práv dieťaťa, COM(2021) 142 final.

- (15) Cieľom tohto odporúčania je predchádzať sociálnemu vylúčeniu a bojovať proti nemu zaručením prístupu detí v núdzi k súboru kľúčových služieb, vrátane uplatňovania rodového hľadiska s cieľom zohľadniť rôzne situácie dievčat a chlapcov, prostredníctvom boja proti chudobe detí a podpory rovnakých príležitostí. Deti v núdzi sú osoby mladšie ako 18 rokov, ktoré sú ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením. Ide pri tom o deti, ktoré žijú v domácnostiach ohrozených chudobou alebo zažívajú závažnú materiálnu a sociálnu depriváciu, alebo žijú v domácnostiach s veľmi nízkou intenzitou práce.
- (16) S cieľom zabezpečiť účinný prístup alebo účinný a bezplatný prístup ku kľúčovým službám by členské štáty podľa vnútroštátnych okolností a prístupov mali buď organizovať a poskytovať takéto služby, alebo poskytovať primerané dávky, aby rodičia alebo poručníci detí v núdzi boli schopní zaplatiť náklady alebo poplatky za tieto služby. Osobitná pozornosť sa musí venovať tomu, aby akékoľvek prípadné sprievodné náklady nebránili deťom v núdzi, ktoré pochádzajú z rodín s nízkym príjmom, plnému prístupu ku kľúčovým službám.
- (17) Takmer 18 miliónom detí v Únii hrozí chudoba alebo sociálne vylúčenie (⁷), pričom sú medzi jednotlivými členskými štátmi výrazne rozdiely. Škály rizikových faktorov, ktoré môžu spôsobiť, že niektoré deti sú obzvlášť zraniteľné a vystavené chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu, sa značne líšia. Vnútroštátne prístupy k vykonávaniu tohto odporúčania by sa preto mali prispôbiť konkrétnym okolnostiam a potrebám v teréne. Jedným z hlavných faktorov sociálneho vylúčenia detí je nerovný prístup ku kľúčovým službám nevyhnutným pre ich kvalitný život a rozvoj sociálnych, kognitívnych a emocionálnych zručností. U detí žijúcich v chudobe alebo detí zo znevýhodneného prostredia je pravdepodobnejšie, že budú čeliť prekážkam v prístupe k vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve, inkluzívnemu vzdelávaniu, zdravotnej starostlivosti, zdravej výžive a primeranému bývaniu. Sú znevýhodnené už na začiatku svojho života, čo môže mať dlhodobé dôsledky na ich rozvoj a vyhliadky do budúcnosti.
- (18) Medzigeneračný prenos sociálneho vylúčenia ohrozuje sociálnu súdržnosť generácií a vytvára pre naše sociálne štáty vyššie náklady, čo oslabuje hospodársku a sociálnu odolnosť. Zlepšenie rovnakého prístupu detí v núdzi ku kľúčovým službám je preto dôležitým prostriedkom na zintenzívnenie úsilia zameraného na predchádzanie sociálnemu vylúčeniu a boj proti nemu. Prispieva tiež k podpore rovnakých príležitostí pre deti v núdzi a k boju proti chudobe detí.
- (19) Riešenie znevýhodnenia od raného veku je nákladovo efektívnou investíciou, a to aj z dlhodobého hľadiska, pretože prispieva nielen k začleneniu detí a ich lepším sociálno-ekonomickým výsledkom v dospelosti, ale má aj hospodársky a spoločenský prínos vďaka lepšej integrácii do trhu práce a do spoločenského života a zlepšeniu prechodu zo školy do zamestnania, a to aj prostredníctvom plného vykonávania odporúčania Rady z 30. októbra 2020 o moste k pracovným miestam – posilnení záruky pre mladých ľudí (⁸). Investovanie do rovnakých príležitostí pre deti je základom udržateľného a inkluzívneho rastu, a zároveň podporuje spravodlivé a odolné spoločnosti a vzostupnú sociálnu konvergenciu. Prispieva tiež k riešeniu vplyvu nepriaznivého demografického vývoja odstraňovaním nedostatku zručností a pracovnej sily a zabezpečuje lepšie územné pokrytie, pričom zároveň využíva príležitosti vyplývajúce zo zelenej a digitálnej transformácie.
- (20) Rovnaký prístup ku kvalitnému a inkluzívnemu vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve a k vzdelávaniu má zásadný význam, pokiaľ ide o prerušenie prenosu sociálneho vylúčenia a zabezpečenie rovnakých príležitostí pre deti v znevýhodnenej situácii. Obmedzená dostupnosť vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a vysoké náklady, ktoré sú s nimi spojené, však môžu predstavovať prekážku pre deti z rodín s nízkymi príjmami. Miera ich dochádzky je výrazne nižšia a neskôr vedie k horším výstupom vzdelávania a vyššej miere predčasného ukončenia štúdia, najmä detí s migrantským pôvodom alebo rómskych detí. Výzvou zostáva segregácia a diskriminácia detí so zdravotným postihnutím alebo so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri prístupe k hlavnému vzdelávaciemu prúdu. Výber vzdelávacieho zariadenia musí odrážať najlepšie záujmy dieťaťa. Rastúci počet detí s migrantským pôvodom vo vzdelávacích systémoch si vyžaduje prevenciu segregovaného školského prostredia a prispôbenie vyučovacích metód v súlade s vnútroštátnym právom a záväzkami členských štátov, ktoré vyplývajú z príslušných medzinárodných nástrojov v tejto oblasti.

(⁷) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Children_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion.

(⁸) Odporúčanie Rady z 30. októbra 2020 o moste k pracovným miestam – posilnení záruky pre mladých ľudí, a ktorým sa nahrádza odporúčanie Rady z 22. apríla 2013 o zavedení záruky pre mladých ľudí (Ú. v. EÚ C 372, 4.11.2020, s. 1).

- (21) Dôležitá časť vzdelávania, a to vrátane získavania sociálnych zručností, sa uskutočňuje prostredníctvom športu, rekreačných alebo kultúrnych aktivít. Je dokázané, že takéto aktivity sú prospešné, najmä pre deti zo znevýhodneného prostredia. Niektoré skupiny detí si ich však nemôžu dovoliť alebo ich účasť brzdí nedostatok vhodnej infraštruktúry, nedostatočná prístupnosť alebo jazykové problémy.
- (22) Deti v núdzi majú väčšinou obmedzený prístup k určitým službám zdravotnej starostlivosti, ako je starostlivosť o chrup, alebo k pomôckam, ako sú strojčeky na zuby, korekčné šošovky alebo okuliare. Takéto deti majú tiež menej príležitostí a zdrojov na to, aby mohli využívať programy prevencie chorôb a podpory zdravia. Príjmová chudoba a iné sociálne determinanty významne ovplyvňujú celkový vývoj a zdravie detí vrátane duševného zdravia a zvyšujú riziko zlého zdravotného stavu v neskorších rokoch. Včasný zásah a prevencia majú zásadný význam spolu s lepším prístupom k preventívnym a podporným programom v oblasti verejného zdravia vrátane očkovania a podporou rodičom, čo môže pomôcť pri dosahovaní lepších výsledkov.
- (23) Prístup k zdravej a udržateľnej výžive je výzvou najmä pre rodiny s nízkymi príjmami. Programy zamerané na zdravé potraviny a zdravú výživu môžu pomôcť pri riešení problémov, akými sú nesprávne stravovanie, nedostatočná fyzická aktivita, obezita alebo užívanie alkoholu a tabaku, a tak znížiť podvýživu a nesprávnu výživu, ktoré sú viac rozšírené u detí zo znevýhodneného prostredia. Skúsenosti spojené s pandémiou ochorenia COVID-19 ukázali význam programov školského stravovania pre niektoré deti, ktoré boli počas zákazu vychádzania zrazu pripravené o spoľahlivý zdroj výživy (*). Zabezpečenie prístupu detí v núdzi k aspoň jednému zdravému jedlu každý školský deň je preto prvoradé a mohlo by sa dosiahnuť buď poskytovaním takýchto jedál, alebo zabezpečením toho, aby rodičia, poručníci alebo deti mali možnosť zaobstarať si takéto jedlo s prihliadnutím na osobitné miestne okolnosti a potreby.
- (24) Deti z rodín s nízkymi príjmami, s migrantským alebo s menšinovým etnickým pôvodom sú vystavené vyššiemu riziku závažnej deprivácie v oblasti bývania, preplnenia obydľí a energetickej chudoby a sú viac vystavené bezdomovectvu. Výdavky na bývanie sú veľkou záťažou pre domácnosti s jednou zárobkovo činnou osobou, najmä ak je touto osobou žena. Poskytnutie primeraného bývania a zabezpečenie toho, aby deti a ich rodiny dostali primerané dočasné ubytovanie, sú dôležitým mechanizmom na riešenie sociálneho vylúčenia detí a na minimalizáciu rizika bezdomovectva. Mala by sa podporovať kvalitná komunitná alebo rodinná starostlivosť s cieľom deinstitucionalizácie starostlivosti o deti. Umiestnenie detí do ústavnej starostlivosti by sa malo uskutočniť len vtedy, ak je to v najlepších záujmoch dieťaťa, zohľadňujúc pri tom celkovú situáciu a individuálne potreby dieťaťa. Poskytovanie podpory deťom, ktoré opúšťajú ústavnú starostlivosť alebo náhradnú rodinu, má zásadný význam pre podporu ich nezávislého života a sociálnej integrácie.
- (25) Kríza spôsobená pandémiou ochorenia COVID-19 môže mať ďalekosiahle účinky na ekonomické a sociálne životné podmienky rodín a detí a pravdepodobne bude mať neprímeraný vplyv na deti zo znevýhodneného prostredia. Skupiny s nízkymi a strednými príjmami čelia vyššiemu riziku straty príjmu, čo môže mať významný vplyv na čistý príjem domácností v dôsledku zvyšujúcej sa nezamestnanosti a obmedzených možností telepráce. Očakáva sa, že kríza prehĺbi existujúce nerovnosti a pravdepodobne povedie k zvýšeniu počtu domácností ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením. Takisto vytvára značný tlak na dostupnosť služieb. Deti, ktoré zažívajú rôzne formy znevýhodnenia, patria medzi tých, ktorí sú najviac postihnutí krízou. Dištančné vzdelávanie je problematické pre mnohé deti žijúce v domácnostiach bez primeranej podpory rodiny, zručností alebo primeraného vybavenia, a aj pre deti, ktoré žijú v odľahlých alebo vidieckych oblastiach s nedostatočnou digitálnou infraštruktúrou.
- (26) Riešenie sociálneho vylúčenia detí a zníženie sociálno-ekonomického vplyvu pandémie ochorenia COVID-19 si vyžaduje integrovaný, viacrozmerný prístup zameraný na jednotlivca a podporný politický rámec. Posilnenie spolupráce a koordinácie medzi útvarmi na rôznych úrovniach zaručuje účinnú prevenciu a podporuje sociálne začlenenie detí. Popri zabezpečení prístupu ku kľúčovým službám vo všetkých regiónoch a územiach, a to aj prostredníctvom investícií do infraštruktúry služieb a pracovnej sily, je takisto potrebné zlepšiť účinnosť a relevantnosť súvisiacich politík, kombinovať preventívne a nápravné opatrenia a využiť v maximálnom rozsahu existujúce nástroje Únie.

(*) Výročné preskúmanie monitora výsledkov v oblasti sociálnej ochrany (SPPM) a rozvoja politik sociálnej ochrany Výboru pre sociálnu ochranu za rok 2020. Správa o kľúčových sociálnych výzvach a kľúčových posolstvách), s. 58.

- (27) Proces koordinácie hospodárstva a zamestnanosti v rámci európskeho semestra, podporovaný sociálnym prehľadom⁽¹⁰⁾, poukázal na problém chudoby detí alebo sociálneho vylúčenia detí, pričom určité členské štáty dostali odporúčania zamerané na tieto konkrétne krajiny. V usmerneniach pre politiky zamestnanosti sa zdôrazňuje význam zabezpečenia prístupu každého, a to vrátane detí, k určitým službám, ako je vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve a vzdelávanie a zdravotná starostlivosť, pričom takýto prístup je nevyhnutnou podmienkou na zabezpečenie rovnakých príležitostí.
- (28) Na podporu vykonávania Európskej záruky pre deti a ďalších podporných opatrení sú k dispozícii finančné prostriedky Únie. V rámci Európskeho sociálneho fondu plus všetky členské štáty vyčlenia primeranú sumu na boj proti chudobe detí alebo sociálnemu vylúčeniu detí. V prípade členských štátov, v ktorých je miera detí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením vyššia ako priemer Únie, má táto suma predstavovať aspoň 5 % ich národnej alokácie z Európskeho sociálneho fondu plus. V súlade so zásadami subsidiarity a proporcionality Európsky fond regionálneho rozvoja a InvestEU budú tiež podporovať investície do podpornej infraštruktúry, ako je sociálne bývanie a zariadenia vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, ako aj vybavenie a prístup ku kvalitným a bežným službám. Ako súčasť Plánu obnovy pre Európu a nástroja „Next Generation EU“ poskytuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti dodatočné finančné prostriedky Únie na reformy, investície a politiky pre ďalšiu generáciu, deti a mládež, napríklad v oblasti vzdelávania a zručností, ktoré sa majú zahrnúť do národných plánov podpory obnovy a odolnosti⁽¹¹⁾. Nástroj technickej podpory môže podporovať členské štáty pri navrhovaní a vykonávaní štrukturálnych reforiem v oblastiach vzdelávania, sociálnych služieb, spravodlivosti a zdravia vrátane medziodvetvových reforiem zameraných na boj proti chudobe detí a sociálnemu vylúčeniu detí.
- (29) Členské štáty môžu využiť aj program EÚ na podporu konzumácie ovocia, zeleniny a mlieka v školách 2017 – 2023 s cieľom zvýšiť dostupnosť zdravých výrobkov pre deti a zlepšiť informovanosť detí o prínosoch zdravých a udržateľných potravín.
- (30) Toto odporúčanie by sa malo vykonávať prostredníctvom národných akčných plánov prispôbených vnútroštátnym, regionálnym a miestnym okolnostiam. V takýchto národných akčných plánoch by sa mali identifikovať deti v núdzi a prekážky, ktorým čelia pri prístupe k službám, na ktoré sa vzťahuje toto odporúčanie, a pri ich využívaní. Odporúča sa, aby členské štáty na tento účel zapojili príslušné zainteresované strany vrátane mimovládnych organizácií presadzujúcich práva detí. Pokrok pri vykonávaní tohto odporúčania by sa tiež mal pravidelne monitorovať napríklad v rámci sociálneho prehľadu v kontexte európskeho semestra, a to aj prostredníctvom vypracovania príslušných monitorovacích ukazovateľov.
- (31) Toto odporúčanie dopĺňa odporúčanie Komisie 2013/112/EÚ, predstavuje výsledok Akčného plánu na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv a dopĺňa komplexnú stratégiu Únie v oblasti práv dieťaťa.
- (32) Týmto odporúčaním sa plne rešpektujú zásady subsidiarity a proporcionality. Nemá vplyv na zásady vnútroštátneho procesného práva a právne tradície členských štátov a nemá za následok rozšírenie právomocí Únie,

PRIJALA TOTO ODPORÚČANIE:

CIEĽ A ROZSAH PÔSOBNOSTI

1. Účelom tohto odporúčania je predchádzať sociálnemu vylúčeniu a bojovať proti nemu zaručením prístupu detí v núdzi k súboru kľúčových služieb, a tým zároveň prispieť k dodržiavaniu práv detí prostredníctvom boja proti chudobe detí a podpory rovnakých príležitostí.
2. Toto odporúčanie sa vzťahuje na deti v núdzi.

VYMEDZENIE POJMOV

3. Na účely tohto odporúčania sa uplatňuje toto vymedzenie pojmov:
 - a) „deti v núdzi“ sú osoby mladšie ako 18 rokov, ktoré sú ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením;
 - b) „deti s migračným pôvodom“ sú deti, ktoré sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, bez ohľadu na ich migračný status, a deti so štátnou príslušnosťou členského štátu, ktoré prostredníctvom aspoň jedného z rodičov, ktorý sa narodil v zahraničí, pochádzajú z tretej krajiny z prostredia migrantov;

⁽¹⁰⁾ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/european-pillar-of-social-rights/indicators/social-scoreboard-indicators>

⁽¹¹⁾ V súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/241 z 12. februára 2021, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (Ú. v. EÚ L 57, 18.2.2021, s. 17).

- c) „deti v neistých rodinných situáciách“ sú deti vystavené rôznym rizikovým faktorom, ktoré by mohli viesť k chudobe alebo k sociálnemu vylúčeniu. Týmto sú zahrnuté deti žijúce v domácnosti len s jednou zárobkovo činnou osobou; deti žijúce s rodičom so zdravotným postihnutím; deti žijúce v domácnosti, v ktorej niekto trpí duševnými poruchami alebo dlhodobou chorobou; deti žijúce v domácnosti, kde dochádza k zneužívaniu návykových látok alebo domácej násilii; deti občana Únie, ktorý sa presťahoval do iného členského štátu, pričom deti zostali vo svojom členskom štáte pôvodu; deti, ktoré majú maloletú matku alebo sú maloletou matkou; a deti, ktoré majú rodiča vo väzení;
- d) „účinný prístup“ je situácia, keď sú služby k dispozícii, cenovo dostupné, prístupné, kvalitné a poskytované včas a keď sú si potenciálni používatelia vedomí ich existencie, ako aj nárokov na ich využívanie;
- e) „účinný a bezplatný prístup“ je situácia, keď sú služby k dispozícii, prístupné, kvalitné a poskytované včas a potenciálni používatelia sú si vedomí ich existencie, ako aj nárokov na ich využívanie, a poskytujú sa bezplatne, a to buď prostredníctvom ich organizácie a poskytovania, alebo prostredníctvom poskytovania dostatočných dávok na úhradu nákladov na takéto služby alebo poplatkov za ne, alebo ak sa zabezpečí, že finančná situácia nepredstavuje prekážku pre rovnaký prístup;
- f) „školské aktivity“ je učenie sa prostredníctvom športu, voľnočasových alebo kultúrnych aktivít, ktoré sa uskutočňujú v rámci alebo mimo bežného vyučovania alebo sú organizované školskou komunitou;
- g) „zdravé jedlo“ alebo „zdravá výživa“ je príjem vyváženej stravy, ktorá deťom poskytuje živiny potrebné na ich telesný a duševný vývin a na pohybovú aktivitu, ktorá zodpovedá ich fyziologickým potrebám;
- h) „primerané bývanie“ je obytná jednotka, ktorá spĺňa súčasne vnútroštátne technické normy, je v primerane dobrom stave, poskytuje primeranú úroveň tepelnej pohody a je k dispozícii a dostupná za prijateľnú cenu.

V SÚLADE S VNÚTROŠTÁTNYMI PRÁVOMOCAMI, OKOLNOSTAMI A POSTUPMI A V PLNOM SÚLADE SO ZÁSADAMI SUBSIDIARITY A PROPORCIONALITY TÝMTO ODPORÚČA TAKTO:

HLAVNÉ ODPORÚČANIA

- 4. Členským štátom sa odporúča, aby deťom v núdzi zaručili:
 - a) účinný a bezplatný prístup k vysokokvalitnému vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve, vzdelávaniu a školským aktivitám, aspoň k jednému zdravému jedlu každý školský deň a k zdravotnej starostlivosti;
 - b) účinný prístup k zdravej výžive a primeranému bývaniu.
- 5. Členským štátom sa odporúča, aby identifikovali deti v núdzi a v rámci tejto skupiny vždy, keď je to vhodné, zohľadnili pri navrhovaní svojich vnútroštátnych integrovaných opatrení osobitné nevýhody, ktorým čelia najmä:
 - a) deti bez domova alebo deti, ktoré čelia závažnej deprivácii v oblasti bývania;
 - b) deti so zdravotným postihnutím;
 - c) deti s problémami v oblasti duševného zdravia;
 - d) deti s migrantským alebo menšinovým etnickým pôvodom (najmä rómske deti);
 - e) deti v náhradnej, najmä ústavnej starostlivosti;
 - f) deti v neistých rodinných situáciách.

PODPORNÝ POLITICKÝ RÁMEC

- 6. Členským štátom sa odporúča, aby berúc do úvahy v prvom rade najlepšie záujmy dieťaťa vytvorili integrovaný a podporný politický rámec na riešenie sociálneho vylúčenia detí, pričom sa zamerajú na prelomenie medzigeneračných cyklov chudoby a znevýhodnenia a na zníženie sociálno-ekonomického vplyvu pandémie ochorenia COVID-19. Na tento účel sa členským štátom odporúča, aby pri vykonávaní tohto odporúčania:
 - a) zabezpečili súlad politík v sociálnej oblasti, v oblasti vzdelávania, zdravia, výživy a bývania na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni, a ak je to možné, zvýšili relevantnosť týchto politík, pokiaľ ide o podporu detí, a to integrovaným spôsobom;
 - b) pokračovali v investíciách do vzdelávania, primeraných systémov zdravotnej starostlivosti a sociálnej ochrany a ak je to potrebné, posilnili tieto investície s cieľom účinne riešiť potreby detí a ich rodín, najmä tých, ktoré sú vystavené sociálnemu vylúčeniu;

- c) zabezpečili primerané politiky a zdroje, a to aj prostredníctvom opatrení na začlenenie do trhu práce, podporných opatrení pre rodičov alebo poručníkov, a podpory príjmu rodín a domácností, aby finančné prekážky nebránili deťom v prístupe ku kvalitným službám;
- d) riešili územný rozmer sociálneho vylúčenia s prihliadnutím na špecifické potreby detí podľa osobitných mestských, vidieckych, odľahlých a znevýhodnených oblastí, a to na základe integrovaného a multidisciplinárneho prístupu;
- e) posilnili spoluprácu s vnútroštátnymi, regionálnymi a miestnymi orgánmi, organizáciami zameranými na sociálne hospodárstvo, mimovládny organizáciami, ktoré presadzujú práva detí, samotnými deťmi a inými zainteresovanými stranami, ako aj ich zapojenie, pri navrhovaní, vykonávaní a monitorovaní politik a kvalitných služieb pre deti;
- f) prijali opatrenia na podporu začleňovania, ako aj na predchádzanie diskriminácii a stigmatizácii detí v núdzi a na boj proti nim;
- g) podporovali strategické investície do kvalitných služieb pre deti, a to aj do podpornej infraštruktúry a kvalifikovanej pracovnej sily;
- h) vyčlenili primerané zdroje a optimálne využívali vnútroštátne fondy a fondy Únie, najmä Európsky sociálny fond plus, Európsky fond regionálneho rozvoja a prípadne nástroje REACT-EU, InvestEU, Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti a Nástroj technickej podpory;
- i) zohľadňovali rodové hľadisko v celom podpornom rámci.

VZDELÁVANIE A STAROSTLIVOSŤ V RANOM DETSTVE, INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE A ŠKOLSKÉ AKTIVITY A ZDRAVÉ JEDLO KAŽDÝ ŠKOLSKÝ DEŇ

7. S cieľom zaručiť deťom v núdzi účinný a bezplatný prístup k vysokokvalitnému vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve, vzdelávaniu a školským aktivitám a jednému zdravému jedlu každý školský deň sa členskými štátmi odporúča, aby:
- a) identifikovali a riešili finančné a nefinančné prekážky účasti na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve, vzdelávaní a školských aktivitách;
 - b) prijali opatrenia na predchádzanie predčasnému ukončovaniu školskej dochádzky a na jeho zníženie, pričom sa zohľadní rodové hľadisko, a na opätovné zapojenie detí, ktorým hrozí predčasné ukončenie štúdia alebo ktoré predčasne ukončili vzdelávanie alebo odbornú prípravu, a to aj poskytovaním personalizovaného poradenstva a posilnením spolupráce s rodinami;
 - c) poskytovali podporu pri učení deťom s poruchami učenia s cieľom kompenzovať ich jazykové, kognitívne a vzdelávacie medzery;
 - d) prispôbili zariadenia a vzdelávacie materiály v rámci vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a čo najvhodnejšie reagovali na osobitné potreby detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ako aj detí so zdravotným postihnutím, a aby pri tom používali inkluzívne metódy výučby a učenia; na tento účel zabezpečili, aby boli k dispozícii kvalifikovaní učitelia a iní odborní pracovníci, ako sú psychológovia, logopédi, rehabilitační pracovníci, sociálni pracovníci alebo asistenti učiteľov;
 - e) zaviedli opatrenia na podporu inkluzívneho vzdelávania a predchádzanie segregovaným triedam v zariadeniach vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a vo vzdelávacích zariadeniach; to môže zahŕňať aj uprednostnenie alebo prípadne včasný prístup pre deti v núdzi;
 - f) poskytlí aspoň jedno zdravé jedlo každý školský deň;
 - g) zabezpečili poskytovanie vzdelávacích materiálov vrátane digitálnych vzdelávacích nástrojov, kníh, uniforiem alebo akéhokoľvek iného potrebného šatstva, podľa potreby;
 - h) poskytovali vysokorýchlostné pripojenie, digitálne služby a primerané vybavenie potrebné na dištančné vzdelávanie s cieľom zabezpečiť prístup k vzdelávaciemu obsahu online, ako aj zlepšili digitálne zručnosti detí v núdzi a učiteľov a uskutočnili potrebné investície na preklenutie všetkých foriem digitálnej priepasti;
 - i) podľa potreby poskytlí dopravu do zariadení vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a vzdelávacích zariadení;
 - j) zabezpečili rovnaký a inkluzívny prístup ku školským aktivitám vrátane účasti na školských výletoch a na športových, voľnočasových a kultúrnych aktivitách;
 - k) vytvorili rámec pre spoluprácu vzdelávacích zariadení, miestnych komunít, sociálnych a zdravotných služieb a služieb zameraných na ochranu dieťaťa, rodín a subjektov sociálneho hospodárstva s cieľom podporiť inkluzívne vzdelávanie, poskytovať starostlivosť po skončení vyučovania a príležitosti zúčastniť sa na športových, voľnočasových a kultúrnych aktivitách, a budovať vzdelávacie zariadenia a investovať do nich ako do centier začleňovania a participácie.

ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ

8. S cieľom zaručiť deťom v núdzi účinný a bezplatný prístup ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti sa členským štátom odporúča, aby:
- uľahčili včasnú zistenie a liečbu chorôb a vývojových problémov vrátane tých, ktoré súvisia s duševným zdravím, zabezpečili prístup k pravidelným lekárskeým prehliadkam a skriningovým programom vrátane kontrol chrupu a zraku; zabezpečili včasné liečebné a rehabilitačné následné opatrenia vrátane prístupu k liekom, liečbe a pomôckam a prístupu k očkovacím programom;
 - poskytovali ciele rehabilitačné a habilitačné služby pre deti so zdravotným postihnutím;
 - vykonávali dostupné programy na podporu zdravia a prevenciu chorôb zamerané na deti v núdzi a ich rodiny, ako aj na odborníkov pracujúcich s deťmi.

ZDRAVÁ VÝŽIVA

9. S cieľom zaručiť deťom v núdzi účinný prístup k dostatočnej a zdravej výžive, a to aj prostredníctvom programu EÚ na podporu konzumácie ovocia, zeleniny a mlieka v školách, sa členským štátom odporúča, aby:
- podporovali prístup k zdravému jedlu aj mimo školských dní, a to aj prostredníctvom vecnej alebo finančnej podpory, najmä za výnimočných okolností, napríklad počas zatvorenia škôl;
 - zabezpečili, aby normy v oblasti výživy v zariadeniach vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a vo vzdelávacích zariadeniach zohľadňovali osobitné stravovacie potreby;
 - obmedzili reklamu a dostupnosť potravín s vysokým obsahom tuku, soli a cukru v zariadeniach vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a vo vzdelávacích zariadeniach;
 - poskytovali deťom a rodinám primerané informácie o zdravej výžive pre deti.

PRIMERANÉ BÝVANIE

10. S cieľom zaručiť deťom v núdzi účinný prístup k primeranému bývaniu sa členským štátom odporúča, aby:
- zabezpečili, aby deti bez domova a ich rodiny dostali primerané ubytovanie, zabezpečili im rýchly presun z dočasného do trvalého bývania, a aby sa im poskytovali príslušné sociálne a poradenské služby;
 - posúdili a v prípade potreby zrevidovali vnútroštátne, regionálne a miestne politiky bývania a prijali opatrenia na zabezpečenie náležitého zohľadnenia záujmov rodín s deťmi v núdzi vrátane riešenia energetickej chudoby a predchádzania riziku bezdomovectva; takéto posúdenie a revízia by mali zahŕňať aj politiky zamerané na sociálne bývanie alebo pomoc v oblasti bývania a príspevky na bývanie a mali by ďalej zlepšiť prístupnosť pre deti so zdravotným postihnutím;
 - zabezpečili prednostný a včasný prístup k sociálnemu bývaniu alebo pomoci v oblasti bývania pre deti v núdzi a ich rodiny;
 - zohľadňovali najlepšie záujmy dieťaťa, ako aj jeho celkovú situáciu a individuálne potreby pri umiestňovaní detí do ústavnej starostlivosti alebo náhradných rodín; zabezpečili prechod detí z ústavnej starostlivosti alebo náhradných rodín do kvalitnej komunitnej starostlivosti alebo ich návrat do pôvodných rodín a podporovali ich nezávislý život a sociálnu integráciu.

RIADENIE A PODÁVANIE SPRÁV

11. V záujme správneho riadenia, monitorovania a podávania správ a pri náležitom zohľadnení existujúcich vnútroštátnych štruktúr a mechanizmov sa členským štátom odporúča, aby:

Národní koordinátori záruky pre deti

- vymenovali národného koordinátora záruky pre deti, ktorý bude mať primerané zdroje a mandát umožňujúce účinnú koordináciu a monitorovanie vykonávania tohto odporúčania;

Identifikácia detí v núdzi

- s cieľom čo najúčinnejšie zamerať opatrenia na deti v núdzi a zohľadniť vnútroštátne, regionálne a miestne organizácie a okolnosti zapojili príslušné zainteresované strany do identifikácie detí v núdzi a prekážok, ktorým čelia pri prístupe k službám, na ktoré sa vzťahuje toto odporúčanie, a pri využívaní týchto služieb;

Národné akčné plány

- c) do deviatich mesiacov od prijatia tohto odporúčania predložili Komisii akčný plán na obdobie do roku 2030 zameraný na vykonávanie tohto odporúčania, pričom sa zohľadnia vnútroštátne, regionálne a miestne okolnosti, ako aj existujúce politické činnosti a opatrenia zamerané na podporu detí v núdzi. Akčný plán by mal obsahovať najmä:
- i) cielené kategórie detí v núdzi, na ktoré sa majú vzťahovať zodpovedajúce integrované opatrenia;
 - ii) kvantitatívne a kvalitatívne cieľové hodnoty, ktoré sa majú dosiahnuť, pokiaľ ide o deti v núdzi, prostredníctvom zodpovedajúcich opatrení, pričom sa zohľadnia regionálne a miestne rozdiely;
 - iii) opatrenia plánované alebo prijaté pri vykonávaní tohto odporúčania, a to aj na regionálnej a miestnej úrovni, a potrebné finančné zdroje a lehoty;
 - iv) ďalšie opatrenia plánované alebo prijaté na riešenie sociálneho vylúčenia detí a prelomenie medzigeneračných cyklov znevýhodnenia, najmä na základe podporného politického rámca stanoveného v odseku 6;
 - v) vnútroštátny rámec pre zber údajov a monitorovanie a hodnotenie tohto odporúčania, a to aj s cieľom vytvoriť spoločný monitorovací rámec uvedený v odseku 12 písm. d);

Osveta

- d) vypracovali účinné osvetové opatrenia zamerané na deti v núdzi a ich rodiny, najmä na regionálnej a miestnej úrovni, a to prostredníctvom vzdelávacích zariadení, vyškolených sociálnych pracovníkov, služieb na podporu rodiny, občianskej spoločnosti a organizácií zameraných na sociálne hospodárstvo, s cieľom zvyšovať informovanosť a podporovať a uľahčovať využívanie služieb, na ktoré sa vzťahuje toto odporúčanie;

Zapojenie zainteresovaných strán

- e) zabezpečili participáciu regionálnych, miestnych a iných príslušných orgánov, detí a príslušných zainteresovaných strán zastupujúcich občiansku spoločnosť, mimovládnych organizácií, vzdelávacích zariadení a subjektov zodpovedných za podporu sociálneho začlenenia a integrácie, práv detí, inkluzívneho vzdelávania a nediskriminácie vrátane vnútroštátnych orgánov pre otázky rovnosti počas prípravy, vykonávania, monitorovania a hodnotenia akčného plánu;

Podávanie správ Komisii

- f) každé dva roky podávali Komisii správu o pokroku pri vykonávaní tohto odporúčania v súlade s národným akčným plánom uvedeným v písmene c).

VYKONÁVANIE, MONITOROVANIE A HODNOTENIE

12. Rada víta cieľ Komisie, ktorým je:

- a) v kontexte európskeho semestra monitorovať pokrok pri vykonávaní tohto odporúčania vrátane jeho výstupov a vplyvu na deti v núdzi, a to aj v rámci sociálneho prehľadu a v prípade potreby navrhovať členským štátom odporúčania pre jednotlivé krajiny;
- b) spolupracovať s členskými štátmi, národnými koordinátormi záruky pre deti a Výborom pre sociálnu ochranu s cieľom uľahčiť vzájomné učenie, vymieňať si skúsenosti a osvedčené postupy a nadviazať na opatrenia prijaté v reakcii na toto odporúčanie uvedené v príslušných národných akčných plánoch;
- c) na základe správ členských štátov pravidelne podávať Výboru pre sociálnu ochranu správy o pokroku pri vykonávaní tohto odporúčania;
- d) spolupracovať s Výborom pre sociálnu ochranu s cieľom:
 - i) vytvoriť spoločný monitorovací rámec na základe existujúcich zdrojov údajov a ukazovateľov a v prípade potreby rozvíjať dohodnuté spoločné kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele výstupov na posúdenie vykonávania tohto odporúčania;
 - ii) v záujme informovanosti na účely tvorby politiky zlepšiť dostupnosť, rozsah a relevantnosť porovnateľných údajov na úrovni Únie vrátane údajov o deťoch v núdzi a ich prístupe k službám, ako aj o primeranosti dávok zameraných na deti a rozsahu pokrytia týchto dávok;

- e) preskúmať pokrok dosiahnutý pri vykonávaní tohto odporúčania a podať Rade správu do piatich rokov po jeho prijatí;
- f) posilniť úsilie o zvyšovanie informovanosti a komunikáciu a zvýšiť šírenie výsledkov a príkladov osvedčených postupov na úrovni Únie a medzi členskými štátmi a príslušnými zainteresovanými stranami.

V Luxemburgu 14. júna 2021

Za Radu
predsedníčka
A. MENDES GODINHO
